



# Kaderdocument voor de ontwikkeling van Leidraden van het Cluster Paard

(voorheen Groep Geneeskunde van het Paard)

TEKST **THIBAUT FRIPPIAT**<sup>1</sup>,  
**PETER VAN OIJEN**<sup>2,3</sup>, **JOOST VAN HERTEN**<sup>4</sup>,  
**KEES VAN MAANEN**<sup>5</sup>, **HAROLD BROMMER**<sup>5</sup>,  
**MARIANNE SLOET VAN OLDRUITENBORGH-  
OOSTERBAAN**<sup>3,5</sup>

1 Voorzitter Cluster Paard van de KNMvD  
2 Raad van Afgevaardigden namens Cluster Paard  
3 Oorspronkelijke grondlegger van de Leidraden Paard  
4 Senior beleidsadviseur van de KNMvD  
5 Adviescommissie van Cluster Paard

## INLEIDING

In het kader van de vorming van een nieuwe federatie voor veterinaire professionals staat het waarborgen van de kwaliteit van de veterinaire beroepsuitoefening centraal. Dit omvat onder meer het stimuleren van permanente educatie van dierenartsen en het ontwikkelen van professionele standaarden die richting geven aan

zorgvuldig en verantwoord veterinair handelen.

Het principe van een Leidraad van de Groep Geneeskunde van het Paard (GGP, nu Cluster Paard) is in 2000 bedacht, in samenhang met het oprichten van het kwaliteitsregister 'Erkende Paardendierenarts'. Er is destijds gekozen voor het concept van een 'Leidraad' als praktisch hulpmiddel dat de dierenarts ondersteunt bij diagnostiek, behandeling

en advisering in de eerstelijnspraktijk (zie definitie later). De ontwikkeling van de Leidraden heeft in verschillende rondes plaatsgevonden (zie tabel). In 2003 werd een eerste serie van drie Leidraden gepubliceerd rond het thema van de acute patiënt. In 2005 volgde de tweede serie van twee Leidraden over voortplanting en het pasgeboren veulen. In 2008 werd een derde serie gepubliceerd met zes Leidraden over infectieuze aandoeningen. Naast de Leidraden zijn er ook vier documenten opgesteld die als professionele standaarden kunnen worden beschouwd, hoewel zij niet de naam Leidraad dragen: 'Rectumscheuren bij het paard: beroepsfout of een ongelukkig toeval?' (2004), opgesteld naar aanleiding van problemen rond de beroepsaansprakelijkheidsverzekering, en drie documenten verschenen op verzoek van het toenmalige

ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, betreffende 'Antiparasitaire middelen en de receptplicht voor paarden' (2009), 'Emerging vector-borne diseases bij het paard' (2009) en 'MRSA bij paarden in Nederland: mogelijke transmissie naar de mens?' (2011). Daarna lag de ontwikkeling van Leidraden gedurende langere tijd stil, mede omdat er van 2013 tot 2015 door de KNMvD werd gekozen voor de ontwikkeling van evidence-based Richtlijnen zoals die humaan worden ontwikkeld op basis van de AGREE-methode ([www.zorginzicht.nl/ontwikkeltools/agree-instrument](http://www.zorginzicht.nl/ontwikkeltools/agree-instrument)). Voor paarden is in die periode alleen de 'Richtlijn Rhinopneumonie' (2015) verschenen. De wijze van ontwikkeling van een Richtlijn is complex en kostbaar. Daarom werden vanaf 2018 opnieuw Leidraden opgesteld, maar niet langer als een thematische serie. Vanaf dat moment richtten deze Leidraden zich op individuele onderwerpen waaraan

binnen de beroepsgroep een duidelijke behoefte bestond. Alle gepubliceerde Leidraden zijn te vinden op de webpagina van het Cluster Paard ([www.knmvd.nl/documenten-paard](http://www.knmvd.nl/documenten-paard)). Op dit moment is de 'Leidraad Fertilitieit Merrie' in herziening en bevindt een andere zich in ontwikkeling ('Leidraad Rijproblematiek bij paarden'). De bestaande 'Richtlijn Rhinopneumonie' zal bovendien op korte termijn worden herzien en hervormd tot een 'Leidraad Rhinopneumonie', zodat de inhoud beter aansluit bij de huidige systematiek en bij de behoeften van de beroepsgroep. Met de toename van het aantal Leidraden en de hernieuwde activiteit rond hun ontwikkeling is behoefte ontstaan aan een document dat het ontwikkelproces en de randvoorwaarden voor het opstellen van nieuwe Leidraden beschrijft.

**Tabel. Overzicht van de gepubliceerde Leidraden van het Cluster Paard (voorheen Groep Geneeskunde van het Paard), tot en met april 2026.**

Jaar	Titel Auteurs
2003	<b>Leidraad serie I – Acuut kreupel</b> van Schie JTM, Barneveld A
2003	<b>Leidraad serie I – Fertilitieit merrie</b> Seuren-Coppens MLG, Parlevliet JM, Stout TAE, van der Weijden GC
2003	<b>Leidraad serie I – Acute koliek</b> Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan MM, Jacobs PHMM
2005	<b>Leidraad serie II – Omgaan met hengstensperma</b> Stout TAE, Seuren-Coppens MLG, Parlevliet JM, Colenbrander B
2005	<b>Leidraad serie II – Pasgeboren veulen</b> Wesselink HGM, Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan MM
2008	<b>Leidraad serie III – Infectieuze aandoeningen – digestie (deel I)</b> Picavet T, Butler CM, Daha TJ, van Doorn DCK, van Duijkeren E, Goehring LS, Houwers DJ, Laan TTJM, van Maanen C, Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan MM
2008	<b>Leidraad serie III – Infectieuze aandoeningen – digestie (deel II)</b> Picavet T, Butler CM, Daha TJ, van Doorn DCK, van Duijkeren E, Goehring LS, Houwers DJ, Laan TTJM, van Maanen C, Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan MM
2008	<b>Leidraad serie III – Infectieuze aandoeningen – huid</b> Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan MM, Butler CM, Daha TJ, van Doorn DCK, van Duijkeren E, Goehring LS, Houwers DJ, Laan TTJM, van Maanen C, Picavet T
2008	<b>Leidraad serie III – Infectieuze aandoeningen – zenuwstelsel</b> Goehring LS, Butler CM, Daha TJ, van Doorn DCK, van Duijkeren E, Houwers DJ, Laan TTJM, van Maanen C, Picavet T, Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan MM
2008	<b>Leidraad serie III – Infectieuze aandoeningen – respiratie</b> Laan TTJM, Butler CM, Daha TJ, van Doorn DCK, van Duijkeren E, Goehring LS, Houwers DJ, van Maanen C, Picavet T, Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan MM
2008	<b>Leidraad serie III – Infectieuze aandoeningen – teekgerelateerd</b> Werners-Butler CM, Daha TJ, van Doorn DCK, van Duijkeren E, Goehring LS, Houwers DJ, Laan TTJM, van Maanen C, Picavet T, Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan MM
2018	<b>Leidraad Droes</b> van Maanen C, van den Wollenberg L, Siegers EW, Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan MM
2024	<b>Leidraad Paard en Parasieten</b> Sloet M, van Kootwijk F, van den Wollenberg L, van Doorn D
2026	<b>Leidraad Hoefbevangenheid Paard</b> Sloet van Oldruitenborgh-Oosterbaan M, van den Berg E, Boswinkel M, Visser-Meijer M, Brommer H

## 1. DOEL EN REIKWIJDTE

- Dit document beschrijft het proces en de randvoorwaarden voor het ontwikkelen van een Leidraad van het Cluster Paard (hierna: Leidraad). Het doel is uniformiteit in werkwijze te waarborgen en te bevorderen dat Leidraden breed worden gedragen binnen de beroepsgroep.
- Het document is bedoeld voor iedere in Nederland geregistreerde dierenarts of werkgroep die het initiatief wil nemen tot het opstellen van een Leidraad Paard.
- Een Leidraad heeft uitsluitend betrekking op het veterinaire inhoudelijke handelen van de dierenarts bij het paard en is gericht op ondersteuning van de praktiserende dierenarts.
- Het onderwerp van een Leidraad dient aantoonbaar relevant te zijn voor de beroepsgroep en met name voor de eerstelijnsdierenarts. Idealiter komt de behoefte voort uit signalen vanuit het werkveld. Het Cluster Paard kan, maar hoeft niet, een rol spelen in het inventariseren van deze behoefte.

## 2. DEFINITIE EN POSITIONERING VAN EEN LEIDRAAD

- De naam 'Leidraad' is door de paardenpractici in Nederland in 2000 bedacht en vervolgens gedefinieerd als: "Een hulpmiddel dat de Erkende Paardendierenarts ondersteunt bij het systematisch onderzoeken en behandelen van een patiënt en het adviseren van de eigenaar."
- Een Leidraad is nadrukkelijk geen protocol. Het document heeft een ondersteunend karakter. Afwijking van een Leidraad is mogelijk en kan gerechtvaardigd zijn op basis van professionele beoordeling, individuele factoren en context. Een Leidraad Paard beschrijft het gebruikelijke handelen binnen de beroepsgroep bij veelvoorkomende eerstelijns klinische situaties en dient als praktisch houvast en zeker niet als dwingend keurslijf.

## 3. INITIATIEF VOOR EEN LEIDRAAD

- Iedere in Nederland geregistreerde dierenarts kan het initiatief nemen tot het ontwikkelen van een Leidraad en dit aandragen bij het Cluster Paard. Echter, het is gebruikelijk dat dierenartsen met ervaring op het gebied van het betreffende onderwerp betrokken worden bij het initiatief.
- De rechtvaardiging voor een nieuwe Leidraad moet gebaseerd zijn op een aantoonbare behoefte binnen de beroepsgroep van eerstelijnsdierenartsen. Deze behoefte kan onder meer blijken uit praktijkervaring, nascholingsvragen, ontwikkelingen in de wetenschap en regelgeving of signalen vanuit het veld.
- Het Cluster Paard heeft een besluitvormende rol in het starten of vaststellen van een Leidraad. De publicatie van een leidraad vindt in beginsel plaats in het vakblad van het Cluster Paard (op dit moment het Tijdschrift voor Diergeneeskunde). Zo nodig kan het Cluster Paard de redactie adviseren.

## 4. SAMENSTELLING VAN DE WERKGROEP

- Een Leidraad wordt opgesteld door een werkgroep van idealiter vier tot zeven personen.
- De werkgroep bestaat uit een evenwichtige vertegenwoordiging van praktiserende dierenartsen en inhoudelijk gespecialiseerde deskundigen. Specialisten brengen verdieping in expertise en praktici borgen de praktische toepasbaarheid. Het document moet gericht blijven op de eerstelijnsdierenarts.
- Leden van de werkgroep moeten in staat zijn om:
  - wetenschappelijke kennis te vertalen naar klinische praktijk
  - teamgericht te werken
  - oplossingsgericht te denken
  - helder en gestructureerd te schrijven
- De werkgroep kiest zelf een voorzitter. Deze voorzitter coördineert het proces, organiseert overleggen en fungeert als aanspreekpunt richting externe partijen, zoals het Cluster Paard. De voorzitter is meestal ook de eerste auteur, hoewel dit geen vereiste is.
- Deelnemers aan de werkgroep dienen vrij te zijn van conflicterende belangen. Personen met relevante commerciële of andere belangen die de onafhankelijkheid zouden kunnen beïnvloeden nemen geen deel aan de werkgroep c.q. de onafhankelijkheid wordt zorgvuldig bewaakt door de overige werkgroepsleden.

## 5. METHODOLOGISCHE UITGANGSPUNTEN

- De tekst van een Leidraad is gebaseerd op beschikbare wetenschappelijke literatuur en praktijkconsensus. Wanneer het bewijs beperkt is, wordt expliciet gewerkt op basis van onderbouwde professionele consensus ("expert opinion").
- Bij de beschrijving van diagnostiek, behandeling en medicamenteuze interventies wordt rekening gehouden met de geldende Nederlandse en Europese wet- en regelgeving, alsook met het redelijk en bekwaam handelen zoals van een eerstelijnsdierenarts mag worden verwacht.
- (Dier)geneesmiddelen worden benoemd op stofnaam. Adviezen bevatten de noodzakelijke praktische informatie, waaronder dosering, toedieningsroute, frequentie en behandelduur, zodat de adviezen in de Leidraad uitvoerbaar zijn voor de lezer.
- Een Leidraad moet voldoende wetenschappelijke onderbouwing hebben. Desgewenst kan naast de praktijkversie een uitgebreide versie van de Leidraad worden aangeboden met de nodige referenties. In dat geval zullen in de geprinte versie om redenen van leesbaarheid en lengte van het artikel de referenties doorgaans worden verwijderd, maar wel onder een QR-code beschikbaar blijven.

## 6. ONTWIKKELPROCES

### 6.1 Conceptfase

- De werkgroep komt meerdere malen bijeen, fysiek of digitaal, om een eerste concept op te stellen.

### 6.2 Consultatie via outer circle

- Het eerste concept wordt voorgelegd aan een zogenoemde 'outer circle' van circa 10 tot 30 beoordelaars. Deze groep kan bestaan uit praktici, academici, internationale Nederlandstalige deskundigen of andere relevante externe experts, naar inzicht van de werkgroep.
- De ontvangen feedback wordt zorgvuldig beoordeeld en verwerkt. De werkgroep kan besluiten meerdere consultatierondes te organiseren. Zij houdt daarbij het doel van de Leidraad zorgvuldig voor ogen.

### 6.3 Nascholingsbijeenkomst

- Wanneer een vergevorderd concept beschikbaar is, organiseert de werkgroep een interactieve nascholingsbijeenkomst voor eerstelijnspaardendierenartsen. De groepsgrootte is bij voorkeur 20 tot 45 deelnemers om inhoudelijke discussie mogelijk te maken. Bij grote belangstelling kan de bijeenkomst worden herhaald.
- Tijdens deze bijeenkomst wordt het concept van de Leidraad besproken aan de hand van praktijkvoorbeelden. De verkregen feedback wordt vervolgens verwerkt in de eindversie.

### 6.4 Publicatie

- Na verwerking van alle commentaren is de Leidraad gereed voor publicatie. Publicatie vindt in beginsel plaats in het vakblad van het Cluster Paard (op dit moment het Tijdschrift voor Diergeneeskunde), tenzij er duidelijke redenen zijn (bijvoorbeeld de lengte) om dit anders te besluiten. Dit besluit wordt door de auteurs in samenspraak met het Cluster Paard genomen.
- Publicatie wordt bij voorkeur ondersteund door nascholing en actieve verspreiding binnen de beroepsgroep, zodat draagvlak en praktische toepassing worden bevorderd.

## 7. VORM EN STRUCTUUR

- Er is geen verplichte vaste structuur, aangezien onderwerpen sterk kunnen verschillen. Een Leidraad bevat idealiter:
  - een korte inleiding en probleemschets
  - een overzichtelijke uiteenzetting van diagnostische en therapeutische besluitvorming
  - een beschrijving van behandelmogelijkheden met de daarbij behorende (ingeschatte) prognose
  - de criteria voor verwijzing
- De tekst moet praktisch toepasbaar, helder en direct bruikbaar zijn in de eerstelijns klinische paardenpraktijk.

## 8. FINANCIËLE ASPECTEN

- Voor het opstellen van een Leidraad wordt vanuit het Cluster Paard in principe geen financiële vergoeding verstrekt, tenzij hierover vooraf andere afspraken zijn gemaakt.
- Het organiseren van bijeenkomsten valt buiten het bestek van dit kaderdocument. Het is echter gebruikelijk dat sprekers bij een bijeenkomst in het kader van professionele bevordering, zoals een interactieve nascholing rond een Leidraad, een financiële vergoeding ontvangen. Voor dergelijke vergoedingen zijn bij het opstellen van dit kaderdocument echter geen algemene regels vastgesteld.

## 9. HERZIENING

- Een Leidraad wordt herzien wanneer nieuwe wetenschappelijke inzichten, regelgeving of praktijkontwikkelingen daartoe aanleiding geven. Daarnaast wordt minimaal eenmaal per 5 à 10 jaar beoordeeld of herziening noodzakelijk is. Indien nieuwe wetenschappelijke inzichten of relevante ontwikkelingen daartoe aanleiding geven, kan een herziening eerder plaatsvinden.
- Het initiatief tot herziening kan worden genomen door het Cluster Paard of door de oorspronkelijke auteurs. Indien de auteurs van de bestaande versie niet meer actief zijn, kunnen ook andere deskundigen binnen het betreffende vakgebied, in overleg met het Cluster Paard, het initiatief nemen. In dat geval worden, waar mogelijk, de oorspronkelijke auteurs vooraf geïnformeerd over het voornemen tot herziening.
- Op iedere Leidraad die op de KNMvD-website is gepubliceerd, wordt een vaststellingsdatum vermeld. Bij een herziening wordt een versienummer toegevoegd en worden zowel de vaststellingsdatum als het versienummer aangepast. Bij publicatie van een herziene versie komt de voorgaande versie te vervallen en wordt deze van de website verwijderd.

## SLOT

Dit kaderdocument beschrijft de uitgangspunten en werkwijze voor het ontwikkelen van Leidraden Paard. Het document is bedoeld als praktisch kader voor initiatiefnemers en werkgroepen en beoogt een transparant, zorgvuldig en breed gedragen ontwikkelproces te bevorderen. Indien nieuwe inzichten, ervaringen met het ontwikkelproces of veranderingen binnen de beroepsgroep daartoe aanleiding geven, kan dit document in de toekomst worden aangepast of aangevuld. 🔄